

JORDI SOLÉ

OPERACIÓ JUDES

BARCELONA 1938. UN ASSASSINAT AMENÇA EL GOVERN DE COMPANYS

JORDI SOLÉ
OPERACIÓ
JUDES

COL·LECCIÓ CLÀSSICA
PRIMERA EDICIÓ: JUNY DEL 2016
© JORDI SOLÉ, 2016
© COLUMNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.
AV. DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA
ISBN: 978-84-664-2095-2
DIPÒSIT LEGAL: B. 9.247-2016
FOTOCOMPOSICIÓ: VÍCTOR IGUAL, S.L.
CARRER ARAGÓ, 390 - 08013 BARCELONA
IMPRÈS A: ROMANYÀ VALLS

www.columnaedicions.cat

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiten fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats

17 de juliol de 1938

I

Per primer cop en molta estona, el Pol Vidal aixeca els ulls tèrbols del fons del got. De l'espessor ambarina del licor passa així a l'obscuritat etèria que fa estona que s'ha escampat per la ciutat. A través de la finestra oberta li arriba, des del mar, la brisa càlida que unta de xafogor les nits d'estiu barcelonines. I també li pugen, esmorteïts des del carrer, els sons d'una ciutat que es regira, inquieta. De l'eufòria que va inundar aquells mateixos indrets ara fa dos anys exactes ja no en queden ni les engrunes. Avui tot és dolor pels morts —qui s'hauria imaginat que en serien tants, quan tot allò va començar?—, angoixa pel que encara ha de venir i un rau-rau etern a l'estómac que el racionament, cada cop més magre, ja fa molt de temps que és incapaç de silenciar.

Les hores i fins els dies se li confonen al menjador del piset del carrer de Santa Elena —rebatejat ara popularment com a Alferes Cabré—, que ha estat la seva llar des de fa gairebé mig segle. Anys enrere, en una altra vida

que sí que mereixia aquest apel·latiu, aquella havia estat una casa feliç. Farcida de la remor alegre que només són capaços de generar quatre nens despreocupats i de la veu dolça de la Firelight —la senyora Eva per a la resta del món—, que els acaronava a tots. Igual que l'antic entusiasme revolucionari, aquell benestar domèstic ha marxat per no tornar més. La casa s'ha convertit en un mausoleu. O —tampoc no cal ser tan solemnes— en una sala d'espera. Un lloc on el Pol tracta de consumir tan ràpid com pot la vida que li queda, asfixiat per la pena i els remordiments.

El vell periodista es passa el dors de la mà pels llavis humits, desvia la mirada de la finestra que deixa entrar la nit i li permet ronsejar pel pis fins que l'atura a la porta d'entrada. El record d'ell mateix, travessant-la per primer cop amb la Firelight a pes de braços, el fuetreja amb una crueltat inesperada. Sempre ha conservat aquell instant en la memòria com un dels més feliços. El moment inaugural d'una vida que no hauria canviat per res i que es va acabar, d'una manera salvatge, també allà mateix: quan el timbre va sonar amb desesperació i, en obrir, va trobar-se a l'altra banda amb un rostre desencaixat d'un agent de la Guàrdia Urbana que va ser suficient per fer-li entendre el que havia passat.

Avui, justament, fa quatre mesos exactes del moment en què el Pol havia esdevingut un mort que camina i parla. El 17 de març passat els bimotors del general Vellardi, amb base a les Balears, s'havien acarnissat amb la ciutat fins a sis vegades seguides, a intervals de poques hores. Hi van causar més d'un miler de morts i el triple de ferits gràcies a les seves bombes experimentals d'entre cinquanta i cent quilos. D'escassa penetració, però amb una gran violència expansiva. Llançades lluny de qualse-

vol objectiu militar, damunt de barris residencials i de la part vella de la ciutat. Ideals per ocasionar com més víctimes millor. Aquella, segons deien, havia estat la venjança personal de Benito Mussolini per la humiliant derrota patida pel seu exèrcit l'any 37 a Guadalajara. El mateix Duce, amb aquells lladrucs seus que pretenien ser imperials, havia promès: «*I morti di Guadalajara saranno vindicati!*». I, per una vegada, el cèsar de fireta havia complert la seva paraula.

«*La fórmula guerrera más canallesca y miserable que haya cabido en cabeza humana*», havia denunciat un diari català, l'endemà del bombardeig.

Un titular que hauria signat ell mateix.

Només que, per una vegada a la vida, aquell dia el Pol hauria estat incapaç d'escriure ni un sol mot.

Perquè entre el miler de víctimes d'aquella barbàrie sense sentit hi era ella.

L'única cosa que li importava de veritat i l'havia hagut de perdre per adonar-se'n.

Els italians s'havien passat tot el dia anterior martiritzant la ciutat, però, tot i així, el matí d'aquell dijous fatídic la Firelight s'havia entossudit a sortir a buscar la seva quota de menjar setmanal. «Si no hi vas a primera hora, després ja no hi queda res», l'havia sermonejat mentre es posava l'abric i li dedicava el somriure cansat que només feia servir quan volia fer-li veure com en podia arribar a ser, ell, de babau. El Pol encara havia protestat una mica, però sense convenciment. En comptes de barrar-li el pas, o d'insistir a acompanyar-la, s'havia limitat a contemplar com es posava l'abric i agafava la bossa d'una revolada. Li havia retornat el petó als llavis i havia donat per bo el seu auguri que no passaria res. Al capdavant aquell dia ja havien bombardejat un cop i ni tan sols els feixistes eren tan

inhumans per perllongar aquella matança per més temps, havia estat el darrer que havia dit ella, abans de sortir per la porta.

Encara no entenia com l'havia deixat fer. Com havia estat tan cec. Tan imbècil! Allò era el pitjor de tot. Gairebé tant com trobar-la a faltar des de l'instant en què obria els ulls de matinada fins que la borratxera l'atordia fins l'endemà.

Ja devia tornar a casa, amb tramvia, quan les siluetes geperudes dels Savoies havien tornat a clapejar el cel. Gairebé sense donar temps a les sirenes per llançar l'udol d'alarma. Aquesta vegada havien descarregat a la Gran Via, just damunt d'un camió carregat amb trilita que mai no hauria d'haver estat allà. L'explosió havia estat doblement devastadora. Havia fet saltar pels aires el troleibús que passava a prop i l'ona expansiva i la metralla havien segat més de cinc-centes vides en un instant.

La de la Firelight n'havia estat una. Ni tan sols no li havien deixat veure el cos. «És millor que no, cregui'm», havia insistit l'empleat del dipòsit quan ell l'hi havia demanat.

Des que el guàrdia l'hi havia comunicat, amb un fil de veu consternada, la vida del Pol s'havia apagat igual que la de la seva esposa. Durant gairebé mig segle els dos pilars de la seva existència havien estat ella i la feina al *Brunsi*. I en poc més de sis mesos el diari havia tancat després d'una llarga agonia i la Firelight... Les pèrdues li havien deixat a dins un buit erm, purulent, que li minava la voluntat i li consumia l'esperit. Li quedaven els fills, és clar. I també els néts. Gràcies al cel. Però a ells sí que els havia enviat lluny. Pocs mesos després d'esclatar la guerra, havia obtingut els visats necessaris perquè tots poguessin embarcar cap a Anglaterra, per posar-se a recer del que ja

es veia que acabaria passant. Cortesia del Foreign Office i del Charles Ryder, un vell amic que treballava a l'MI6, al qual coneixia des dels dies de la Gran Guerra, quan Barcelona era un niu d'espies de totes les potències i ell s'havia avingut a treballar breument per als britànics. Malgrat els anys transcorreguts, l'anglès continuava apreciànt-lo i no s'havia fet pregar gens quan havia rebut la seva trucada d'auxili. «Vostè no ve, amic? Bufen vents freds, a Barcelona, ara mateix. I en bufaran encara de molt pitjors», l'havia advertit.

La Firelight també li havia demanat que marxessin. Moltes vegades. Però ell, tossut com sempre, no l'havia volgut escoltar. S'havia escudat en les excuses habituals: que si no puc deixar la ciutat precisament ara; que si la gent confia en mi; que si... Cada cop que es recorda dient totes aquelles estupideses li vénen basques. Vell imbècil i pagat de si mateix! I, com ja sabia que faria, ella no havia volgut ni sentir-ne a parlar, de deixar-lo sol allà. S'havia limitat a esbossar un somriure cansat mentre es retirava a la cuina per mirar de fer miracles amb el racionament.

Des de la mort de la mare, cadascun dels seus fills li havia suplicat, fins a esgargamellar-se, que es reunís amb la família, a Londres. Però fugir de Barcelona després que la seva tossuderia per quedar-s'hi hagués estat la causant directa de la mort d'ella li sembla la pitjor de les baixeses. A més, quin sentit té posar fora de perill un home que ja és mort per dins? Això, és clar, no ha tingut valor per dir-los-ho, a ells. No vol augmentar la pena que ja els ha ocasionat. Però és el que sent.

De manera que s'ha quedat. Pregant perquè cada dia sigui el darrer però sense el valor o la covardia que fan falta per fer alguna altra cosa que no sigui buidar un got

rere un altre. Ara resulta que totes les ampolles acumulades al celler després d'una vida sense gairebé tastar l'alcohol hauran servit d'alguna cosa. De menjar en té tan poc com de gana. Però la seva ració d'oblit diari continuarà tenint-la assegurada uns quants mesos més.

Amb sort, abans de buidar la darrera ampolla l'hauran matat o la cirrosi o els pilots del Duce. Tant se li'n dona qui s'apunti el gol. L'únic que vol és que vagin per feina. L'espera se li està fent destructora.

Del que no dubta és del fet que la guerra està perduda. La República ha vist com s'esmicolaven les seves escasses possibilitats de victòria després que el front de l'Aragó s'esfondrés de manera tan estrepitosa com inesperada. Després de mesos d'estancament, l'Exèrcit Popular ha estat escombrat del camp de batalla per l'enemic, igual que un castell de cartes que cau quan algú obre una finestra. El desastre és d'aquells dels quals un ja no es recupera. Inapel·lable.

Després que la derrota de Terol consumís bona part dels seus efectius, l'abril passat havia estat un malson constant per a l'esgotada República. Una ofensiva imparable havia dut els moros del Yagüe a ocupar Lleida i Gandesa a primers de mes. I només cinc dies més tard prenién també Balaguer i Tremp, i privaven la capital catalana i actual seu del govern espanyol d'una de les seves principals fonts d'energia. Com a culminació del desastre, el dia 15, la Quarta Divisió de Navarra, comandada pel general Vega —íntim del mateix Franco des dels seus dies d'acadèmia—, arribava a Vinaròs i el militar feia el senyal de la creu sobre les aigües del Mediterrani, i l'Espanya republicana quedava partida en dues zones incapaces de comunicar-se per terra.

Per un instant d'esglai, tot havia semblat perdut. Fins

i tot Indalecio Prieto, ministre de Defensa Nacional aleshores, s'havia deixat aclaparar pel desànim i havia acabat apartat del seu càrrec pel president Negrín, en un intent d'evitar que el seu derrotisme s'encomanés a la resta del gabinet. El governant s'havia encomanat llavors a l'estrateg Vicente Rojo, a qui s'havia entregat tot el poder militar. I, comandats pel general Matallana, un dels seus col·laboradors més estrets, els parracs de l'exèrcit roig s'havien aferrat amb desesperació gairebé suïcida al terreny pedregós del Maestrat. Parapetats rere una innovadora «línia defensiva en profunditat», que anava des de Castelló fins a Conca i que algú havia batejat amb un nom ben curiós —X Y Z—, les malparades tropes republicanes havien estat capaces de frenar l'ofensiva contra València, després de protagonitzar una sèrie de combats esfereïdors. I allà continuaven contenint-los, encara.

Un miracle, si és que això se'ls concedia als rojos.

Tocats de mort, però encara vius.

Llàstima que el cap li digui, entre ressaca i ressaca, que allò només acabarà servint per multiplicar el nombre de morts, ja escandalós.

El Pol torna a inclinar l'ampolla, però aquest cop només n'obté un rajolí escanyolit, que amb prou feines serveix per tacar el cul del got. Fa petar la llengua, fastiguejat. Té el cap enterbolit i la visió borrosa, però encara no està prou borratxo per caure rodó. Caldrà una altra ampolla. S'ha de recolzar amb les dues mans damunt la tau-la robusta per poder alçar-se. I després necessita tota la seva concentració per travessar, vacil·lant, el pis en penombra, en direcció al rebost.

A mig camí, l'atura el timbre de la porta.

Qui collons pot voler visitar un cadàver?, es pregunta, tot trontollant en canviar de direcció.

Quan obre la porta, es troba amb la figura forta i bruna, mediterrània, del Martí Rouret, un home de confiança del president Companys, a qui havia nomenat conseller de Sanitat, primer, i, més tard, sotssecretari de la Presidència i comissari d'Ordre Públic. Pentinat sempre amb la ratlla al mig, i amb els llavis gruixuts i les galtes i la papada fofes tot i que encara no ha fet els quaranta, l'antic mestre empordanès i el Pol es coneixen prou bé. A banda de temes de feina, han passat més d'una bona estona parlant de futbol, de periodisme o de poesia, temes que els apassionen a tots dos.

Per un moment, els dos homes es queden mirant-se l'un a l'altre, sense dir-se res. El Rouret constata que al seu vell contertulià li ha quedat cara de tango. Però no d'un de qualsevol: del més trist que hagués pogut escriure el mateix Pascual Contursi. Per la seva banda, el periodista no pot evitar dir-se que unes galtones i una cintura com aquelles ja no s'haurien de veure a la Barcelona republicana. Però reprimeix el comentari sarcàstic un instant abans que li traspassi les dents.

Ell, precisament, no és ningú per donar lliçons de moral.

—Vidal, amic meu, es troba bé? —pregunta finalment el Rouret.

La pregunta, feta amb preocupació genuïna, el fa reaccionar.

—Què? Eh... sí, sí. Tan bé com es pot estar avui en dia, si s'atura a pensar-ho. Què hi fa, aquí, Rouret?

No ha pretès ser brusc. Però tampoc no té esma per arreglar-ho. L'únic que vol de veritat és que aquell visitant inoportú toqui el dos i li permeti continuar mantant-se en pau.

El sotssecretari vacil·la. No s'esperava una rebuda tan

hostil. Però més i tot que el tracte, el que el desconcerta és l'aspecte del seu interlocutor. És conscient del sotrac que va patir el Pol fa pocs mesos. Fins i tot havia tingut l'oportunitat de donar-li el condol quan va passar. Però no el veia des d'aleshores i l'home en el qual s'ha convertit en aquell temps escàs l'ha deixat ben confós. Quan el *Diari de Barcelona* havia acabat abaixant la persiana, l'octubre passat, el seu etern redactor en cap no aparentava gens els seixanta-sis anys que ja tenia. Alt, prim i amb una elegància innata, l'única concessió que els havia fet a les seves més de sis dècades de vida eren els cabells blancs de les temples i la veu una mica més picada. La font de l'eterna joventut feta home, el refotut Vidal!

Havien passat sis mesos encara no i el que tenia al davant era un vell torçut i mal vestit. Amb unes bosses tan pronunciades sota els ulls que semblaven carregades de pedres, la barba desarreglada i plena de clapes blanques i el cap totalment gris. L'antiga lluïssor dels ulls s'havia extingit del tot i les poques paraules que havia pronunciat semblava que les hi havien tret amb un ribot.

I, per si l'estampa encara no era prou penosa, empes-tava a alcohol.

Per un instant, el Rouret està a punt de cedir a la temptació de disculpar-se, fer mitja volta i baixar les escales tan de pressa com li permetin les cames per fugir d'aquella imatge que no hauria volgut haver de contemplar mai. Però l'encàrrec del president ha estat ben clar. I tampoc no hi ha gaire més on escollir.

—Daixò... li faria res que passés? L'assumpte que m'ha portat fins aquí no és d'aquells que es poden tractar al replà de l'escala —acaba dient-li amb un mig somriure forçat.

El Pol acluca els ulls en una expressió d'enuig. Triga

molt més del que es podria considerar cortès abans de deixar-li anar:

—És clar. Passi, passi —el convida, tot apartant-se per deixar-lo entrar—. Vol beure res? —pregunta amb sarcasme, conscient de la fila que fa—. Jo, si no li fa res, sí que la faré, una copeta.

El Rouret entra al menjador i de seguida veu l'ampolla buida damunt la taula. I unes quantes més, també seques, apilades damunt d'un aparador.

—No, gràcies. No vull res. I, si em permet la imperinència, vostè tampoc no n'hauria de prendre. Necessitarà tenir el cap clar per sentir el que he vingut a dir-li.

«I qui t'ho diu, a tu, que jo no tinc el cap clar, tros de toixó?». Però, per segon cop en molt poca estona, la pulla mor abans de néixer. Aquell home no en té pas la culpa, de la seva desgràcia. S'hauria de guardar la seva merda per als italians. O, encara millor: per a ell mateix. De qui és, si no, la culpa de la mort de la Firelight, al capdavant?

Esbossa un gest d'acceptació, trontolla fins a la cadira que té més a prop i s'hi desploma. Després fa un gest amb la mà per convidar el Rouret a fer el mateix.

—D'acord —accepta, amb la llengua pastosa. Cada paraula que ha d'arrossegar fora de la boca li costa un món—. Vostè dirà...

El Rouret el mira, calibrant si realment val la pena el que està a punt de començar. Pel Pol Vidal que ell havia conegut, hi hauria posat la mà al foc sense dubtar-ho. Per l'home que té al davant, al qual li costa fins conservar l'equilibri damunt la cadira...

Però el president ha demanat expressament el Vidal. Si algú ha de canviar de parer sobre l'elecció no ha de ser pas ell.

—En realitat —diu finalment—, el que necessito és que m'acompanyi. El president Companys vol veure'l al seu despatx.

—Ara? —pregunta el Pol, incrèdul—. Però vostè sap l'hora que és? I per què, si es pot saber?

El sotssecretari sospira. No té pas temps, ell, per a allò. Ni tampoc ganes. Només havia conegut l'esposa del Vidal superficialment. I encara que recorda una senyora de tracte exquisit i d'una bellesa impròpia en algú de la seva edat, qui més qui menys hi ha perdut algú, en aquella bogeria. Tot i així, fa el darrer esforç.

—Pol, miri... No em puc ni imaginar el que està passant. Jo mateix, si perdés la Josepa, no sé pas com m'ho faria. El que vull dir és que si em demana que me'n vagi per on he vingut ho entendre. I no el tornaré a empipar. Però ha de saber que l'afer que em porta aquí és greu. Molt greu. I que és el president de Catalunya en persona qui reclama la seva col·laboració. Necessito que decideixi «ara» què vol fer. I que si ve amb mi, torni a ser l'home que conec i admiro. Ho entén?

El Pol se'l queda mirant amb el rostre impassible. Com una màscara. Durant uns moments tensos, el sotssecretari no sap si està considerant acompanyar-lo o llançar-li una ampolla buida al cap. Al final, el periodista mou el cap, en senyal de rendició.

—Ha de saber que l'home de qui em parla el va matar una bomba feixista el 17 de març. Però li prometo que faré el que pugui per assemblem-m'hi. Ara bé, si hem de ser tots honestos, no li puc garantir res. És el que hi ha...

El Rouret ho considera només un moment.

Li val.

—Molt bé. Doncs m'haurà d'acompanyar a Palau. Però abans, l'hi demano, comenci a assemblem-se a l'antic

Pol rentant-se una mica i posant-se una muda neta. No puc dur-lo davant del president de la Generalitat amb aquesta fila. Està fet un desastre, ho sap?

Si alguna cosa li ha agradat sempre d'aquell cony de mestre de l'Escala és que sap dir les coses pel seu nom. I que no té por de fer-ho.

S'aixeca amb menys dificultat que abans. De sobte nota el cap més clar.

—Jo potser estic fet una merda —admet—, però a vostè li hauria de fer vergonya semblar un bisbe, amb els temps que corren. Ja que ens estem sincerant, deixi'm dir-li que no podria fer ni dues carreres per la banda sense treure el fetge per la boca. No li guanyaria un esprint ni al Benedico, em sent?

El Rouret somriu per dins davant de l'al·lusió a aquell davanter suplent del Barça pel qual ell sempre ha expressat una especial aversió. Si és capaç de dir-li allò, potser és que no està tan mort com es pensa.

—Ni al Benedico? Aquesta m'ha dolgut de veritat, Vidal —li segueix la broma, fingint rancúnia—. Ni de vostè m'esperava un cop tan baix. Sap com n'arriba a ser, de paquet, el Benedico? Però si no toca la gespa en tota la temporada!

2

Un núvol dens, meitat fum, meitat nicotina, envolta l'esprimatxada figura de Lluís Companys, que continua assegut al darrere del seu escriptori malgrat que fa molta estona que ja és de nit. Escura les restes d'una cigarreta amb fruïció malaltissa i fa servir l'espurna que encara li queda entre els dits per encendre'n una altra de seguida. En un

temps curull de frustracions, neguits i desenganys, fumar s'ha convertit en un dels pocs plaers reals que encara es pot permetre.

El president deixa un moment la cigarreta en un cendrer ple de burilles. Li duren menys que la paciència a un falangista. Posa els colzes damunt la taula i entrecreua els dits. Sap que l'endemà Manuel Azaña té previst dirigir-se a la nació en el segon aniversari de l'esclat de la guerra. Companys no ha estat informat del contingut d'aquest discurs —la seva relació tant amb el president de la República com també amb el cap del govern espanyol pot definir-se, en el millor dels casos, com a tensa—, però s'imagina per on aniran els trets. Azaña, aquell home amb cara de lluç i propens a la melancolia, és pessimista pel que fa al desenllaç de la guerra, i el que és més segur és que intenti estendre alguna mena de pont cap a l'enemic, buscant una solució pactada per al conflicte.

No li pot pas retreure el pessimisme, al president espanyol, això ho ha d'admetre. Però creu que és d'ingenus pensar que algú com Franco s'avindrà mai a pactar res. I encara menys quan té totes les de guanyar. L'única cosa que el Caudillo pot estar disposat a negociar és si els afusella a tots o bé els fa penjar. Més enllà d'això...

Desencreua els dits i fa una llarga pipada, gaudint de la sensació càlida que li provoca el fum en baixar per la gola. No, Franco no cedirà ni un mil·límetre, això segur. No cal saber llatí per veure que el Generalísimo prefereix els escamots d'execució a les cambres parlamentàries, i aquella guerra és l'escenari ideal per escombrar, d'una vegada per sempre, qualsevol oposició a la seva idea d'Espanya. I, tot i que aquell homenet amb veu d'espiguet però amb voluntat de ferro és la personificació d'allò que ell més detesta, tampoc no l'hi pot retreure. Si el canó de

la pistola apuntés en la direcció contrària, segurament ell tampoc no podria resistir la temptació de prémer el gallet fins a deixar el carregador ben escurat.

Quin favor que li farien a Catalunya, aquelles bales!

La ironia de tot plegat és que, per al seu pobre país, el que vol Franco tampoc no és tan diferent del que desitjarien els seus aliats en aquella guerra. Azaña, que havia estat decisiu per fer realitat l'Estatut del 32, ja fa temps que ha canviat de parer i ara advoca activament per la recentralització dels poders. I pel que fa al doctor Negrín... Bé, s'hauria de veure quina idea detesta més: si la d'una Espanya feixista o la d'una República Catalana independent.

El que és una veritat inqüestionable és que des de la investidura del canari com a cap de govern les competències de la Generalitat no han parat de minvar. I la cosa ha empitjorat encara més a partir del novembre de l'any anterior, quan tot l'aparell del govern central va desembarcar a Catalunya per prendre el control efectiu del país. Des d'aleshores, l'autonomia catalana és pura façana. I ell mateix, un president gairebé decoratiu.

La pitjor tria a la qual es pot veure abocat un home, fins i tot un polític, és la del mal menor, es repeteix un cop més.

Companys torna a atacar, compulsivament, la cigarreta. Al capdavant, un consol magre és millor que cap consol. Gairebé pot sentir com es crema el paper de fumar i crepiten les fibres del tabac quan el so d'uns artells contra la fulla de la porta el fan tornar a la realitat.

—Passeu! —diu, aixafant les restes de la cigarreta damunt la pila de burilles que desborda el cendrer.

La cara de nen gran del Martí Rouret es materialitza en la foscor del passadís.

—És aquí, president.

—Magnífic! Passin, passin —els convida, tot aixecant-se de la cadira per anar a rebre el Pol amb la mà estesa.

Malgrat el cansament que ha de dur acumulat, és una encaixada forta. Sincera. Tot i haver-se rentat i vestit roba acabada de sortir del calaix, el Pol se sent lleugerament incòmode en pensar en l'aspecte que deu tenir, encara.

El Rouret es retira discretament i ell i el dirigent queden asseguts, cara a cara, en les dues cadires que hi ha en un cantó de l'escriptori presidencial. És evident que Companys està disposat a tractar aquell assumpte tan important de la manera més propera possible. Gens oficial.

En els temps que corren, i encara més en hores com aquella, el Pol no retrauria pas al president que anés al gra. Però Companys encara gasta amb ell la cortesia de preguntar-li com està i de tenir unes paraules de record per a la Firelight. Encara que cada al·lusió a l'esposa absent li dol com si algú li burxés les entranyes amb un ganivet, entén que ho fa de bona fe i s'esforça per no exterioritzar-ho. Que bé que li aniria, ara, l'ampolla que el maleït Rouret no li ha deixat anar a buscar!

Finalment, després d'aquelles cortesies que se li han fet eternes, el president li revela per què és allà: fa dos dies que van trobar a casa seva el cadàver del Lluís Garriga, un alt funcionari de la Generalitat. Aparentment, l'home havia estat víctima d'un delinqüent comú, que havia entrat al pis per robar. La mala sort havia volgut que l'amo hi fos, i el que es podia haver quedat en un simple furt havia tingut un desenllaç tràgic.

—Disculpi'm, president —l'interromp el Pol, confós—. Però en què puc ajudar, jo, en un cas com aquest?

—Aquí anava, amic meu —respon Companys, amb el seu accent lleidatà que els catalans coneixen tan bé—. Aparentment, tot indica que ens trobem davant d'un cas desgraciat de delinqüència comuna.

—I doncs?

—Doncs que si és així, per què el SIM s'ha fet càrrec del cas i n'ha apartat tots els altres departaments de mala manera?

En sentir aquell acrònim, les alertes del Pol es dispararen immediatament. Des que l'agost passat el ministre Prieto havia decidit reunir els nou diferents serveis d'intel·ligència i contraintel·ligència que operaven fins aleshores al bàndol republicà en un de sol i més eficaç, el resultant Servicio de Información Militar s'havia guanyat una reputació més aviat obscura entre la població civil. Si feies cas del que escampava Ràdio Macuto, els agents del SIM eren els cosins dolents de l'Home del Sac. Es parlava en veu baixa de presons clandestines, de detencions fetes a mitja nit, sense papers, i de cadàvers que apareixien semi-enterrats a la platja, a trenc d'alba. El Pol no havia tingut gaire temps per fer-se una opinió clara de tot allò, abans que li arribés la jubilació forçosa. Però el que sí que sabia del cert era que els agents de la intel·ligència republicana havien desmantellat en pocs mesos un bon grapat de xarxes de quintacolumnistes —organitzacions amb noms tan inequívocs com ara Concepción, Círculo Azul, Capitán Mora o Cruces de Fuego—. I que aquestes coses no s'aconseguien repartint caramels.

Fossin els animalots que deien alguns o, simplement, gent que feia la seva feina en temps difícils, sense estar-se d'hòsties, el que sí que hi havia era una cosa diàfana: amb el SIM no s'hi jugava.

—I té alguna idea de per què els serveis d'intel·ligència

hi poden voler ficar el nas, en aquest afer? —acaba preguntant-li.

Companys s'encongeix d'espatlles, potser una mica incòmode. A veure, el mort no era precisament un qual-sevol.

—Miri... el Garriga era un home ben relacionat —comença a explicar-li mentre encén una altra cigarreta—. Ocupava un lloc d'importància a l'administració i el seu germà, el Francesc, treballa a l'estat major del general Rojo. A més, hi ha una altra cosa... —s'atura un moment, com buscant les paraules més apropiades—: Bé, què diantre, la seva família eren amics personals de la de la Carne Ballester.

L'instint de supervivència del Pol, que ell creia desconnectat definitivament, li torna a etzibar una fiblada. Aquest assumpte empitjora per moments. La segona esposa de Companys és un personatge controvertit, amb uns quants enemics dins del mateix cercle íntim del president. Haver deixat la sacrificada Mercè Micó per ella li ha suposat pagar un preu a molts nivells. I no precisament barat.

—Perdoni que sigui tan directe —decideix tirar pel dret—: m'està dient que pensa que la seva senyora pot tenir alguna mena de relació amb el cas?

El president es remou damunt la cadira.

—I ara! Poso la mà al foc per la Carne, l'hi asseguro. Però tractant-se d'un conegut seu... i havent-hi el SIM pel mig... francament, tinc por que algú vulgui fer-ho servir tot plegat per perjudicar-me. O, encara pitjor, a ella.

—Dispensi la pregunta, però... per què no els demana explicacions directament als responsables del SIM?

—Vidal, per favor! No faci veure que baixa de la fi-

guera! El seu diari ja no surt, però estic segur que vostè no ignora la naturalesa de les meves relacions amb el govern espanyol i qualsevol de les seves agències. Negrín ni tan sols no parla directament amb mi, sempre fa servir un tercer per dir-me el que sigui. I Azaña, vol que l'hi digui? A vegades penso que pinta tan poc com jo mateix. Si tot això és una maniobra del SIM per perjudicar-me, no es deu pensar pas que m'ho diran només perquè els ho pregunta el president de la Generalitat, oi que no?

Touché.

El Pol arronsa l'expressió. De manera que Companys té por de convertir-se en el nou Andreu Nin. Només que en comptes d'acusar-lo de trotskista, a ell l'empaperarien com a còmplice d'assassinat. O potser no arribarien tan lluny i només l'empastifarien de forma irreparable amb un tema tan tèrbol, on la seva impopular esposa jugaria un paper primordial.

Home, retorçat ho és, tot això. Però impossible? Si han acusat els pobres incauts del POUM de formar part d'una conxorxa feixista internacional, qualsevol cosa ja li sembla factible. I Companys té motius per témer una jugada com aquella. Especialment si els rumors que li han arribat sobre les seves maniobres conjuntes amb el lehendakari Aguirre, que li ha ofert convertir Catalunya i Euskadi en protectorats britànics a canvi del suport anglès per sortir de la guerra, són certs. I ell creu que ho són.

—I que m'està demanant, exactament? —pregunta després de considerar-ho tot plegat.

—Necessito saber què hi pinta, el SIM, en tot això. I també descobrir què s'amaga exactament rere la mort del Garriga. Ha estat una mala passada del destí o l'han matat per alguna altra cosa que no veiem? Però no puc posar ningú a investigar de manera oficial perquè xocaria di-

rectament amb el SIM. I ja sabem qui prendria mal, en aquest cas. En canvi, una cosa discreta, duta per algú de fora però amb molts contactes en tots els ambients de la ciutat, incloent-hi els més... diguem-ne, heterodoxos...

Ara li toca al Pol regirar-se damunt la cadira.

Que no s'acabi de creure els qui descriuen els agents del SIM gairebé com les reencarnacions del papu no vol dir que li faci cap gràcia que li demanin que els vagi a buscar les pessigolles. D'altra banda, la seva relació amb Companys ve de lluny, i encara que li coneix llums i ombres, el considera un home honest, incapaç d'estar embolicat en un cas com aquell.

El president escura la cigarreta i el mira amb aquells ulls seus, tristos i trapelles a parts iguals.

—Vidal, l'hi demano com un favor personal.

Ah, home! Si és com un favor, la cosa canvia. Segur que els del SIM se'n fan el càrrec!

Tot i així, què hi té a perdre, ell, al capdavant?

La Firelight sempre l'hi deia: no n'ha sabut mai, de dir que no.

—Faré el que pugui —acaba concedint—. Però val més que no es faci gaires il·lusions. Em penso que m'ha sobreestimat. I ja veu que estic fet una deixalla. El més segur és que acabi fent-li més nosa que servei.

Companys no opina igual. Somriu per primera vegada en tota l'entrevista.

3

La porta del despatx del president es tanca, silenciosa, al seu darrere. Companys mateix s'ha ofert a acompanyar-lo a la sortida —a aquelles hores, no hi queda gairebé nin-

gí, a Palau—, però ell ha rebutjat la cortesia. Coneix el camí de sobres i pot fer-lo sol. Les seves passes ressonen el triple del normal damunt del terra encatifat de marbre del pati gòtic. Hi ha estat moltes vegades, allà, però mai no havia vist l'edifici des d'una perspectiva tan solitària i silent. Gairebé se sent intimidat per tota la història que alberguen aquells murs i aquelles columnes.

Inesperadament, uns quants metres davant seu s'obre una porta i apareix la silueta d'una dona. El Pol n'hi calcula uns trenta, amb el coll de gasela i una cabellera nocturna que duu recollida al clatell, excepte un ble que s'escapa, rebel, resseguint-li la galta. Està molt prima, però, a diferència de molta gent en aquells dies, la manca de carn sembla una cosa innata en ella. I la fa encara més atractiva. També s'adona que va prou ben vestida, amb vestit jaqueta fosc i camisa de seda blanca, els llavis tintats de vermell sang i fins i tot un enfilall de perles que li embelleix l'escot. Una imatge que hauria estat gairebé suïcida quan va esclatar la guerra i els anarquistes van prendre els carrers, però que ara es torna a veure amb certa normalitat. Un altre exemple de com han canviat les coses en aquells dos anys.

El repicar dels seus talons d'agulla apaga l'eco de les passes del Pol. La dona avança decidida cap a ell, fimbrent amb la cadència d'una música que només ella té el privilegi d'escoltar. Quan li passa pel costat, cap dels dos no diu res. Però les seves mirades s'entrecreuen i tots dos deixen els ulls damunt de l'altre un instant més del que podria semblar correcte. O necessari.

Ella es perd passadís enllà i ell baixa les escales a poc a poc i de seguida és al carrer.

El camí de tornada a casa seva no és llarg i la nit és plàcida. El Pol travessa una Rambla desèrtica i s'endinsa a Ciutat Vella sense trobar-se amb ningú. L'agradable nit d'estiu contrasta dolorosament amb l'atmosfera que es respira. Encara que la propaganda oficial fa la seva feina i manté la moral millor del que podria esperar-se després dels desastres recents, Barcelona es nota tensa i esgotada. El racionament, els bombardejos i les lleves —especialment la darrera, que s'ha endut nanos massa joves fins i tot per «jugar» a fer la guerra— estan portant la població molt a prop del límit de la seva resistència. Tothom està escardalenc, amb els nervis a flor de pell per culpa de les sirenes i resant per no perdre ningú més. El Pol es pensava haver-les vistes de tots colors, però res no pot comparar-se, ni de lluny, amb l'efecte que causa la guerra quan truca a la teva porta.

Res.

Mentre enfila Nou de la Rambla, pensa en tot el que li ha explicat Companys. En gairebé cinquanta anys fent de periodista ha après unes quantes veritats immutables. Una és que quan hi ha olor de merda a l'aire és que algú s'ha cagat allà a la vora. A la Barcelona republicana els assassinats són poc comuns. I el SIM té altra feina que seguir el rastre a un lladregot que ha tingut mala sort i s'ha acabat carregant l'amo del pis que s'havia proposat netejar.

La tifa és de les grosses. Ara la cosa consisteix a no caure-hi de quatre grapes. Li cal anar amb peus de plom.

Molt menys borratxo del que li agradaria estar, gira la cantonada de casa seva, capficat en tot allò.

Tant, que no adverteix les passes de l'home que ja fa estona que duu al darrere i que ara accelera el pas per atrapar-lo.

Abans que pugui ficar la clau al pany, el Pol sent una veu que el saluda en un anglès tacat d'accent francès i amb l'aroma d'alguna cosa més planant a la frase.

Només coneix una persona al món que faci servir una barreja com aquella.

Fa mitja volta i es troba l'home que recordava, somrient-li, carregat d'afecte. Vint-i-pocs, no gaire alt però de complexió robusta, una mica de pes lleuger. Amb els cabells negríssims que es resisteixen a ser pentinats de cap manera. Celles gruixudes i amb tendència a ajuntar-se sobre el pont del nas, dos còdols de carbó per ulls, nàpia semítica, llavis fins —sobretot el superior— i una barbeta breu i beneïda amb un d'aquells clotets que atorguen tanta personalitat als qui el tenen.

El Pol no esperava tornar a veure mai més aquella cara, que tant li escauria a un poeta bohemí com a un gitano romanès.

—Bob Capa! —exclama—. *Hell are you doin' here?*